

* LUIGI FALCONI *

ΤΑ ΣΙΓΙΛΛΑ ΔΙΑ ΜΕΣΟΥ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ *)

Φαίνεται ότι ο πρώτος εισαγωγών την ανακίνισιν του σιγίλλου υπήρξεν ο Ούγος Καπέτος, ο βασιλεύς, ο όποιος έδωσε το όνομά του εις την οικογένειαν εκείνην, ήτις έδωσε μονάρχας εις την Γαλλίαν επί μακρούς αιώνας. Άλλά περί του τοιούτου ουδέν έπίσημον έχομεν, έπιβεβαιούν την γνώμην ταύτην.

Έγγραφον πρωτότυπον του βασιλέως τούτου εκδοθέν κατὰ το 988 καί φέρον την λέξιν **annulus** μετὰ την μικρού σιγίλλου έκ κηρού, φαίνεται αντιδόξον εις μίαν τοιαύτην υπόθεσιν. Πολλοί σοφοί εισί διατεθειμένοι να πιστεύουν, ότι πολύ πιθανώτερον ο υιός τούτου Ροβέρτος να μετεχειρίσθην πρώτος αληθές **σιγίλλον**. Πράγματι το σιγίλλον τούτου δέν φέρει πλέον απλώς το όνομα **annulus** αλλά το του **annulus majestatis**. Έπίσης μάξιστα φέρει το όνομα **sigillum**, το όποϊον δέν μετεχειρίζοντο αί προηγούμεναι γενεαί. Είνε προσέτι αληθές, ότι το σιγίλλον του Ροβέρτου δέν φέρει ακόμη ολόκληρον την εικόνα του βασιλέως, καθήμενου επί του θρόνου, καθώς τα μετγενέστερα σιγίλλα, αλλά ουχ ήττον φαίνεται, ότι δέν εινε μόνον ή κεφαλή, άλλ' έν αύτοϊς διακρίνει τις μίαν άρχήν ολόκληρου της εικόνας καί φαίνονται ήδη πλέον τα βασιλικά διάσημα με πληρεστέραν την αναγραφήν του αξιώματός του :

Robertus, gratia Dei Francorum rex.

(Ροβέρτος χαριτι θεϊχ, βασιλεύς των Φράγκων).

Η ανακάλυψις ούτη συμπίπτει, ούτως ειπείν, με την γέννησιν του φεουδαρχικού πολιτεύματος καί την όργάνωσιν της μοναρχίας των Καπετών.

Το σιγίλλον εγένετο το όπλον του νέου βασιλικού αξιώματος, το όποϊον ήθέλησε να διατηρήσθην την ύπερσχήν του επί των μεγάλων ύποτελών του (**vassalli**) μέχρι της έποχής εκείνης όμοίων με τους βασιλεύοντας πρίγκιπας.

Το σιγίλλον λοιπόν πρό πικνός εγένετο ή εκφρασις του βασιλικού αξιώματος. Η Άγγλία καί αί άλλαι δυνάμεις δέν θα θρασύνουν να μιμηθώσι τον βασιλέα της Γαλλίας.

*) Συνέχεια

Άλλ' οί μεγάλοι ύποτελείς, έχοντες σχεδόν όλα τα βασιλικά δικαιώματα καί πρό πάντων το της δικαιοσύνης, απέκτησαν λίαν ταχέως το δικίωμα του να έχωσι σιγίλλον, ούτως ώστε κατὰ τα τέλη του ΙΒ' αιώνος οί μεγάλοι αυθένται καί τα σωματεία έχον όλα τα σιγίλλα των καθώς καί οί βασιλείς.

Κατὰ τον ΙΓ' αιώνα καί οί έλάχιστοι έχοντες αξιώματα απέκτησαν από τον βασιλέα, όστις το έπώλει πρός αυτούς, το δικίωμα να έπιθέτουν σιγίλλον εις τα έγγραφα των.

Επί Φιλίππου του Όρλίου βεβαιούται αληθές τούτων έπίδρομή. "Ο βασιλεύς είτε έκ φιλοχρηματίας, είτε ένεκα ανάγκων συνάξει άπειρα χρήματα έπωφελούμενος της γενικής πάντων έπιθυμίας, όπως αποκτήσουν έν σιγίλλον.

Πλήθος σωματείων λαϊκών καί εκκλησιαστικών, άπειρία άστων καί τεχνιτών, προσέτι δέ καί χωρικών έλαβον την ικανοποίησιν να αποκτήσουν έν τοιούτον.

Θα έχρημάζετο τόμος ολόκληρος, όπως περιγράφωμεν τα μνημεία όλα της **σιγιλλογραφίας** τα σωζόμενα εις όλα τα μουσεια. Ουχ ήττον θα προσπαθήσωμεν να δώσωμεν εις τους άναγνώστας μας μίαν ιδέαν άκριβή περί της σπουδαιότητος καί του ένδιαφέροντος, το όποϊον γεννά εις τον μελετώντα το ζήτημα τούτο.

Θα ήμιλήσωμεν πρό πάντων περί των Γαλικών σιγίλλων, τα όποια ήσαν τα πρώτα αληθή σιγίλλα, τα όποια μετεχειρίσθησαν έν Εύρώπη καί τα όποια έχρησίμευσαν ως ύπόδειγμα εις όλους τους άλλους βασιλείς καί αυτοκράτορας. Τα μάλλον ένδιαφέροντα καλλιτεχνικώτερα καί ώραιότερα εινε τα Γαλλικά, τα όποια ου μόνον ουδέν άλλο έθνος υπερέβη, άλλ' ουδέ καν έφθασεν.

Έν αύτῃ της Άγγλίας το πραγματικόν βασιλικόν σιγίλλον, έκείνο τούτέστι το όποϊον έφερε την εικόνα του βασιλέως καθήμενου επί του θρόνου, δέν άρχίζει να έπιφαίνεται προτού ή Γαλλία σχηματίσθην τον αληθῆ αυτού τύπον. Καί σχεδόν όλαί αί προσθήκαι καί τροποποιήσεις αί έπενεχθεΐσαι εις το άρχικόν αυτό σχέδιον εγένοντο κατὰ το Γαλλικόν πρότυπον, όταν δέ ήθέλησαν να κατασκευάσουν κάτι τι νέον αί

προσπαθείαι των δὲν ἀπέβησαν ἀναμφιβόλως ἄληθῆ δειγμάτων τέχνης καὶ κομψότητος. Ἡ **βοῦλλα** (*bolla*) τοῦ Ἑρρίκου Η΄, βασιλέως τῆς Ἀγγλίας, σώζεται, ὅπως ἐπιβεβαιώσῃ τὴν γνώμην μας ταύτην. Ὁ βασιλεὺς οὗτος ἔσχε τὴν φιλοδοξίαν, ὅπως δείξῃ εἰς τὸν Φραγκίσκον Α΄, ὅτι οἱ καλλιτέχναι τοῦ δὲν ἦσαν κατ' οὐδὲν κατώτεροι τῶν Γάλλων καὶ τῶν λοιπῶν ξένων εἰς τὰς προόδους τῆς Ἀναγεννήσεως.

Καὶ ὁ καλλιτέρας αὐτοῦ χαρακτὴς κατεσκέυασε βεβαίως ἐν σιγίλλῳ μεγάλου πλούτου, ἀλλὰ τὸ ὅποιον δὲν ἦτο παρὰ ὑπερπλουσίαν, ὑπερβολισμένον, ὑποσάφητε ἐν σχεδιάγραμμαι ἀπειρόκαλον καὶ βαρὺ.

Ἀλλ' ἐὰν δὲν σκοποῦμεν νὰ ἀναφέρωμεν εἰμὴ τὰ Γαλλικὰ σιγίλλα, ἐὰν δὲν ὑμιλήσωμεν περὶ τοῦ **χρυσοβοῦλλου** τοῦ Φερδινάνδου Γ΄, αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας, ἐν τούτοις δὲν θὰ εἶνε ἄσχετοι πρὸς τὸ θέμα μας ὀλίγαι λέξεις ἐπεξηγηματικαὶ τῆς λέξεως **βοῦλλα**.

Αἱ **βοῦλλαι** εἶνε τεσσάρων εἰδῶν : ἐκ χρυσοῦ (**χρυσόβουλλον**) καὶ αὐταὶ εἶνε ἐλάχισται· ἐξ ἀργύρου, καὶ αὐταὶ εἶνε σπάνιαι· ἐξ ὀρείχαλκου, αἱ ὅποιαι τώρα πλέον σώζονται εἰς τὴν παράδοσιν· καὶ τέλος ἐκ μολύβδου (**μολυβδόβουλλον**), αὐταὶ δὲ εἶνε αἱ πολλοὶ κοιναί.

Αἱ βούλλαι αὐταὶ δὲν ἐπιτίθενται ποτέ ἐπὶ τῆς περγαμηνῆς, ὡς τὰ σιγίλλα, περὶ ὧν ὡμιλήσαμεν. Αὐταὶ κρέμονται διὰ ποικιλοχρῶμων μεταξίνων ταινιῶν ἀπὸ τῶ ἐγγράφων. Αἱ ἐλάχισται ἐξαίρεται, τὰς ὅσας δυνάμεθα νὰ ἀνεύρωμεν δὲν κλονίζουσι οὐδὲν τὸν κανόνα τοῦτον. Προσέτι αἱ βούλλαι αὐταὶ εἶνε ὅλως διαφορετικαί, καθὼ κατὰσκευασθεῖσαι δι' αἰτίαν διαφορετικὴν ἐκάστη· ἐπὶ τέλους αὐταὶ ἀποτελοῦνται, κατὰ μείζον μέρος, ἀπὸ δύο μεταλλίνους πλάκας ἀποτυπωμένας ἰδιαιτέρως ἐπὶ μιᾷ ἐκάστης ὀφews καὶ ἠνωμέναις κατόπιν διὰ προσκολλησέως εἰς τὰ ἄκρα.

Ὅλαι αἱ βούλλαι εἶνε ἥπως ὁγκώδεις· δύνατον τότε αἱ δύο πλάκες νὰ ἔχουν εἰς τὸ μεταξὺ αὐτῶν διάστημα τεμάχιον κηροῦ περιτυλιγμένον ἀπὸ μεταλλίνου κύλινδρον.

Ἡ Ἐκκλησία, ἡ μόνη, ἥτις διατηρεῖ τὰ αὐτὰ ἤθη ὡς πρὸς τὰ βούλλα, ἔκαμε μεγάλην αὐτῶν χρῆσιν, ἐνῶ παρὰ τοῖς βασιλικοῖς οἰκοῖς σπανίως μετεχειρίζοντο αὐτάς, ἰδίως δὲ ἐν Γαλλίᾳ.

Αἱ βούλλαι ἤρχισαν νὰ ἐπιφαίνωνται πρὶν τῶν κυρίως σιγίλλων.

Οἱ ἀρχαῖοι Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες τὰς ἐκρέμων ἀπὸ τὰ δημόσια ἐγγράφα ὅπως προσδίδουσιν αὐτὰ ἐπιστημότητα καὶ ἡ παλαιότερα ποντηφικὴ βούλλα χρονολογεῖται ἀπὸ τὸ 614 καὶ φυλάσσεται εἰς τὸ Βατικανόν.

Ἡ μία τῶν πλευρῶν παριστᾷ τὴν εἰκόνα τοῦ Καλοῦ Ποιμένου· μεταξὺ τοῦ πρώτου καὶ

τοῦ τελευταίου γραμματός τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀλφριθήτου, μεταξὺ ἐνὸς Α καὶ ἐνὸς Ω. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος φέρει τὴν ρῆσιν **Deus dedit papa**. Εἶνε δὲ προσηρμοσμένη εἰς παπικὸν ἐγγράφον **Deus dedit**.⁽¹⁾

Ἡ εἰκὼν αὕτη ἐν τούτοις τοῦ Καλοῦ Ποιμένου δὲν διατηρήθη ἐπὶ πολὺ. Πολὺ γρήγορα, κατὰ τὸν Η΄, αἰῶνα ἀντεκατέστη ὑπὸ τῆς κλασικῆς πλέον ἀπεικονίσεως τῶν κεφαλῶν τῶν Ἀποστόλων Πέτρου, Παύλου μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Πάπᾳ ἐπὶ τοῦ ὀπισθοῦ μέρους, ἀκολουθοῦμενον ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν τῆς τάξεως μεταξὺ τῶν ὁμῶνυμων τοῦ ποντηφικῶν. Ἐδῶ καὶ ἐκεῖ παρὰ τηρεῖται ἀκόμη καμμία διακρίσις, ἀλλὰ περὶ τὰ τέλη τοῦ Θ΄, αἰῶνος ἡ χρῆσις ἐγένετο διακρίσις, ἱριστική.

Οἱ ποντιφίκες ὁμῶς δὲν ἔκαμον χρῆσιν μόνον τῶν βουλλῶν, ἀλλὰ καὶ τοῦ **anello piscatorio** (**ἀλιευτικὸς δακτύλιος**, μεταφράζεται ἡ φράσις αὕτη αὐτολεξεῖ), μικροῦ σιγίλλου ὁμοιοτάτου μὲ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια μετεχειρίζοντο οἱ μεγιστάνες πρὸ τῆς ἐφευρέσεως τοῦ μεγάλου βασιλικοῦ τύπου καὶ διατηρηθέντες, παρὰ τὴν πρόοδον τοῦ χρόνου, παρὰ τῆς Ἀγίας Ἐδρας, ὅπως ἀποτυποῦται ἐπὶ τῆς περγαμηνῆς ἢ ἐπὶ τοῦ χαρτοῦ. Αἱ βούλλαι ἐν τούτοις διαφέρουσι τῶν **anello piscatorio** κατὰ τὴν χρῆσιν : Αἱ πρῶται ἦσαν μόνον διὰ τὰ ἐπιστήμα γραμματα, τὰ μεγάλῃς σπουδαιότητος καὶ τὰ ὅποια λαμβάνουν τὸ ὄνομα ἀκριβῶς ἀπ' αὐτῶν—ἀκόμη καὶ σήμερον ὀνομαζόνται **βοῦλλαι τοῦ ποντιφίκατος** τὰ ἐγγράφα τοῦ Πάπᾳ—τὰ δὲ δευτέρα ἦσαν ἀποτυπωμα ἐξ ἐπιτήδεος ἐπὶ τῶν ἐπισκεπητρίων ἢ τῶν ἰδιαιτέρων ἐπιστολῶν, τῶν συνήθως ὀνομαζομένων **βραχεῶν** (*breve*).

Ἐὰν ἠθέλωμεν νὰ ἀπαριθμήσωμεν ὅλας τὰς βούλλας τῶν ποντηφικῶν καὶ πρὸ πάντων τὰ ἐκκλησιαστικὰ σιγίλλα δὲν θὰ ἐτελειώνομεν τόσον γρήγορα καὶ ευκόλως, διότι εἶναι αὐτὰ ἄπειρα. Ἐκαστος ἐπίσκοπος, ἐκάστη ἐνορία, ἐκάστη κοινότης ἐπὶ τέλους εἶχε τὸ σιγίλλον τῆς. Φαντασθῆτε λοιπὸν ποῖα ἀπειρία τοιούτων ὑπῆρχε. Σημειωτέον πρὸς τούτοις, ὅτι ἐπὶ τῇ ἐλάχιστῃ αἰτίᾳ συχνότατα, εἴτε κατὰ τὴν πρωτοχρονίαν, εἴτε ἐνεκα τοῦ θανάτου ἐπισκόπου τινός, εἴτε δι' οἰονδήποτε ἄλλον λόγον, ἐπεφέροντο μετατροπαὶ εἰς τὰ ὑπάρχοντα σιγίλλα, σχηματίζουσαι μεγάλην τούτων ποικιλίαν.

(Ἔπεται συνέχεια)

Μετάφρασις Κ. ΚΑΙΡΟΦΥΛΛΑ

1) Bléne A. Lecoy de la Marche. Les sceaux, σπουδαιότητι περὶ σιγίλλογραφίαι μελέτην, ἐξ ἧς ἤρυσθημεν τὰς πληροφορίες ταύτας.

